

Не зважай
Едвард Сент-Обін

Патрік Мелроуз #1

Патрік мешкає у великому будинку з мамою і татом, але найприхильнішою до нього людиною є економка Іветта. Хлопчик живе у власному світі вигаданих ігор і дитячих страхів, але єдине батькове покарання переносить його у світ дорослих. Тепер він ще самотніший, ніж був до цього.

Перший роман «Не зважай» із циклу «Патрік Мелроуз» знайомить читача з дитинством головного героя і показує атмосферу, у якій він виростав. Життя англійського аристократа й американської багатійки підкорялося «високим» стандартам, за якими головним було зовнішнє, блискуче і зверхнє, а справжні проблеми і переживання завжди залишалися десь там, за щільно зачиненими дверима спальні.

Едвард Сент-Обін

Патрік Мелроуз. Не зважай. Кн. 1

Присвячується Анні

Оригінальна назва роману: PATRICK MELROSE. NEVER MIND

Copyright © Edward St. Aubyn 1992, 1998

© О. Тільна, переклад з англ., 2020

© «Фабула», макет, 2020

© Видавництво «Ранок», 2020

ISBN 978-617-09-6081-8 (epub)

Право Едварда Сент-Обіна бути визнаним Автором Твору застережено відповідно до Закону про захист авторських і патентних прав, а також прав у галузі конструкторських винаходів від 1988 року.

Шановний читачу!

Спасибі, що придбали цю книгу.

Нагадуємо, що вона є об'єктом Закону України «Про авторське і суміжні право», порушення якого карається за статтею 176 Кримінального кодексу України «Порушення авторського права і суміжних прав» штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Повторне порушення карається штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, аудіо- і відеокасет, дискет, інших носіїв інформації, обладнання та матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Кримінальне переслідування також відбувається згідно з відповідними законами країн, де зафіксовано незаконне відтворення (поширення) творів.

Книга містить криптографічний захист, що дозволяє визначити, хто є джерелом незаконного розповсюдження (відтворення) творів.

Щиро сподіваємося, що Ви з повагою поставитеся до інтелектуальної праці інших і ще раз Вам вдячні!

Про автора

Едвард Сент-Обін народився в Лондоні 1960 року. До серії його романів про Патріка Мелроуза, що викликали в публіки таке нестримне захоплення, належать «Не зважай», «Паскудна звістка», «Трохи надії» (раніше надруковані разом як трилогія під спільною назвою «Трохи надії»), «Молоко матері» (цей роман увійшов до короткого списку Букерівської премії 2006 року) та «Нарешті».

1

О пів на сьому ранку Іветта понесла до будинку купку випрасуваної ще звечора білизни. Одна сандалія тихенько поляпувала (як на біду, відірвався ремінець), і доводилося, щосили стискаючи пальці, незграбно чалапати по кам'янистій нерівній землі. Обабіч під'ізної доріжки росли кипариси, за ними виднілася стіна садової огорожі.

Посеред саду стояв лікар у синьому домашньому халаті та темних окулярах, хоча вересневе сонце ще не піднялося над вапняковою горою. Стискаючи в лівій руці

садовий шланг, лікар зосереджено поливав важким струменем води колону мурах, що швидко сунула гравієм біля його ніг. Зрошування здійснювалось у добре відпрацьований спосіб: лікар вичікував, доки мурахи, що вціліли, вилізуть на мокрі камінці й переведуть дух, і знову спрямовував на них шумливий потік. Вільною рукою він вийняв сигару з рота, завитки диму зливались із сивиною в русявих кучерях над кощавим чолом. Лікар затиснув великим пальцем отвір шлангу та спрямував вузький тужавий струмінь на чергову вперту мурашку.

Щоб непомітно прослизнути до будинку, Іветті треба було лише пройти повз старе інжирне дерево, та лікар Мелроуз, не підводячи погляду від землі, кожного разу звертався до неї саме тієї миті, коли вона, сховавшись за стовбуром, почувалася у відносній безпеці. Вчора він говорив із нею рівно доти, доки в неї не заболіли руки, хоч і не настільки сильно, щоб упустити білизну. Лікар Мелроуз завжди ретельно розраховував тривалість їхніх розмов. Спочатку він детально вивідував, як вона, справжня уродженка Провансу, ставиться до містралю. Коли він поцікавився станом справ на суднобудівному заводі, де працював її син, біль не лише зсудомив плечі, але й різко віддавався у шиї. Іветта, не бажаючи показувати слабкості, терпіла до останнього, навіть коли він турботливо запитав про стан здоров'я її чоловіка і захвилювався, чи не завадить його хворий поперек працювати на тракторі під час жнив. Сьогодні він не звернувся до неї зі звичайним «Bonjour, chère Yvette» [1 - Доброго ранку, любя Іветто (фр.)], з якого незмінно починалися ввічливі ранкові розмови, тому вона, пригнувшись, прослизнула під низькими гілками інжирного дерева до дверей будинку.

Будинок, який Іветта називала шато, а Мелроузи іменували старим фермерським будинком, стояв на схилі. Під'їзна доріжка підходила до будівлі на рівні кімнат горішнього поверху, а широкі сходи з одного боку будинку збігали до тераси біля вітальні.

Сходи з протилежного боку будинку вели до каплиці, за якою ховалися сміттєві баки. Взимку вода із дзюрчанням стікала схилом, наповнюючи низку крихтих ставочків, але зараз пересохла канавка під інжирним деревом була забита падалицею, а на землі темніли плями розчавлених плодів.

Іветта увійшла до напівтемної комори з низькою стелею, ввімкнула світло, опустила прання на стіл і почала розкладати рушники, простирадла та скатерки. У коморі стояло десять укладистих шаф, повністю заповнених акуратними стосами столової та постільної білизни, якою ніхто не користувався. Інколи Іветта розчиняла шафи та милувалася добре впорядкованою колекцією. На скатерках були виткані лаврові гілки та виноградні грона, що їх можна було побачити, тільки повернувши під певним кутом. Іветта обережно торкалася монограм, вишитих на гладеньких білих простирадлах, і вензелів, які короною обрамляли літеру «V» на різках столових серветок. Найдужче їй подобалися зображення здибленого единорога над стрічкою із плетивом іноземних слів, що прикрашали найстаровинніші простирадла, хоча й до них також ніколи не торкалися через те, що місіс Мелроуз наказувала стелити тільки просту білизну, складену в комоді біля дверей.

Елінор Мелроуз вискочила з кухні і спробувала якомога швидше вилізти пологими сходами до під'їзної доріжки. Ідучи звичайним кроком, вона напевне спіткнулася б, зупинилася й у відчаї гепнулася на невисокий бортик уздовж сходів. Її й досі нудило, і відчуття, вже підсилене сигаретою, не варто було побільшувати ще й іжею. Звичайно, вона почистила зуби після нападу блювоти, однак гідкий присмак у роті не зникав. Узагалі, виключно з притаманного їй оптимізму, вона чистила зуби й перед тим, як її знудило. Із настанням вересня ранки стали відчутно

прохолодними, у повітрі вже витав запах осені, та Еліно́р цього не помічала. Її густо напудрене чоло змгло від поту. На кожній сходинці вона впи́ралася долонями в колі́на, підштовхуючи себе вперед і напружено дивлячись через темні скельця величезних окуля́рів на свої білі парусинові туфлі; блі́ді ноги в яскраво-червоних шовкових брю́ках, що прилипали до шкіри, були схожими на стручки гіркого перцю.

Вона уявила запі́тнілий келих із кубиками льоду, поверх яких налива́ють горі́лку, як матові крижинки ста́ють прозорими, тану́ть, потрі́скують, неначе хребці́ під чутливими рука́ми досвідченого остеопата. Липкі, незграбні крижинки, подзе́нькуючи, зрина́ють; скло вкрива́ється паморо́ззю, холо́дна горі́лка маслянисто огорта́є підне́біння.

Ліворуч від сходів під'і́зна але́я круто підні́малася до круглого майданчи́ка, де під пі́нією стояв бордовий «б'ю́ік» Еліно́р. На тлі виногра́дників і маслинових га́їв до́вгий автомо́биль із білими боковина́ми шин мав недола́дний ви́гляд, але для Еліно́р він був останні́м прихистко́м, ніби консу́льство рідно́ї держа́ви для пограбовано́го іноземного тури́ста.

Капо́т «б'ю́іка» всі́вали прозо́рі кульки смо́ли. Одна крапли́нка з сухо́ю сосново́ю хво́інкою нали́пла на лобове́ скло. Еліно́р спробува́ла її ско́лупнути, та тільки розте́рла по склу та забрудни́ла клейко́ю смо́лою кінчи́ки пальці́в. Хоча їй хоті́лося чимши́видше за́лізти в маши́ну, вона продо́вжувала вперто відшкря́бувати скло, забива́ючи бру́д під ні́гті. Еліно́р обо́жнювала свій «б'ю́ік», тому що Де́від ні́коли в нього не сі́дав – ні воді́єм, ні пасажиро́м. Вона була власни́цею будинку́ й помі́стя, вона плати́ла зарплату́ прислу́зі і купува́ла випивку́, одна́к наспра́вді почува́ла себе повнопра́вною госпо́динею лише цьо́го автомо́біля.

Вони з Де́відом познайо́милися двана́дцять ро́ків тому, й Еліно́р ві́дразу ж зачарува́ли його зовні́шність і ма́нери. На обличчі́ Де́віда засти́г притама́нний усі́м англійця́м ви́раз, за п'ятсо́т ро́ків відточе́ний до доско́налості, із яким і́стинний дже́нтльме́н огляда́є свої́ володі́ння з холо́дної й зана́дто стро́гої англійсько́ї віта́льні. Еліно́р так і не зро́зуміла, чо́му англійці́ вважа́ють особли́вою озна́кою шляхетно́сті тривале́ та сповне́не неробства́ перебува́ння в одному-єди́ному місці́, але Де́від переко́нав її, що саме́ так воно́ і є. На додачу́, серед його́ предків́ був нащадоќ Карла́ II, наро́джений від одноразово́го сексу́ з проститутко́ю. Коли Де́від уперше́ згада́в про свій родо́від, Еліно́р лука́во заува́жила, що на його́ місці́ не ста́ла б про це всі́м розка́зувати. Замі́сть того́ щоб оці́нити жа́рт, він поверну́вся до не́ї в про́філь, випну́в нижню́ губу́ і набу́в стра́дницького ви́гляду, да́ючи зро́зуміти, що тільки́ шляхетна́ вві́чливість утриму́є його́ від укра́й уї́дливого заува́ження.

Був ча́с, коли вона захо́плювала́ся тим, як Де́від став лі́карем. Коли він пові́домив батько́ві про свій намі́р, генерал Мелро́уз одра́зу ж позбави́в його́ утрима́ння, ви́рішивши за ці гро́ші зайня́тися розведе́нням фазані́в. Полюва́ння на люде́й і твари́н – гідне́ заняття́ для дже́нтльме́на, а лі́кують нехай усі́які ду́рисві́ти із середньо́го класу́. Саме́ так вважа́в генерал, котро́му пощасти́ло мати змо́гу насоло́джувати́ся полюва́нням і не пере́йматися його́ наслідка́ми. Генерало́ві Мелро́узу зовсі́м не доводило́ся робити́ над собо́ю зуси́ль, аби холо́дно стави́тися до свого́ сина. Вперше́ батько́ ним заці́кавився тільки́ тоді́, коли Де́від закінчи́в Іто́н, і тоді́ генерал за́питав у сина́, що той хоті́в би робити́ далі́. Де́від пробелькоти́в: «Пере́прошую, се́р, але́ я не зовсі́м уявля́ю», боя́чись зі́знатися в тому́, що мрі́є пи́сати музи́ку. Генерало́вої ува́ги не оминув той фа́кт, що Де́від божево́ліє від фортепіано́, і він спра́ведливо розсуди́в, що кар'є́ра військoво́го швидко́ покла́де край цьо́му захо́пленню́, не гідно́му чоло́віка. «Лі́пше всту́пай до армі́ї», – сказа́в він си́нові,

пропонуючи йому сигару недоладно панібратським жестом.

Раніше Еліно́р думала, що Девід вигідно вирізняється з-поміж дрібнопомісних англійських аристократів, цього племені снобів і вічних далеких родичів, готових з'явитися на ваш перший поклик, чи за скорботних обставин, чи на вечірку за містом, що живуть чужими спогадами та спогадами про життя предків, хоча ті й жили зовсім інакше. На самому початку знайомства вона вважала, що Девід – перша людина, котра її по-справжньому розуміє. Зараз він став останнім, у кого вона шукала б розуміння. Таку зміну важко було пояснити. Еліно́р намагалася не піддаватися спокусі і не звинувачувати Девіда в нищому бажанні заволодіти її грошима, щоб задовольнити свої мрії про солодке життя. Можливо, все було навпаки: саме її гроші його й зіпсували. Незабаром після весілля він закинув медицину і якийсь час обговорював задум відкрити на її гроші пансіон для алкоголіків. У певному сенсі він досяг успіху.

Думка про необхідність побачитися з Девідом її лякала. Еліно́р дала спокій смолі на лобовому склі, важко всілася за кермо масивного «б'юіка», проїхала повз сходи вниз запилюженою під'ізною доріжкою і зупинилася на півдорозі з пагорба. Їй треба було до Віктора Айзена, щоб звідти завчасно виїхати з Анною до аеропорту, але спочатку слід привести себе до ладу. У подушечці під водійським сидінням ховалася пляшечка коньяку «Бісквіт». У торбинці були жовті пігулки для бадьорості та білі пігулки від страху та паніки, що виникали разом із бадьорістю. На Еліно́р чекала довга дорога, тому вона прийняла не дві, а чотири жовті пігулки, а потім додала до них ще дві білі, щоб компенсувати збільшену дозу бадьорості, та запила все половиною пляшки коньяку. Від першого ковтка її пересмикнуло, затрусило. Алкоголь іще не подіяв, але в організмі вже щось перемкнулось, і її затопила гаряча хвиля вдячності.

Розслаблено відкинувшись на сидінні, Еліно́р подивилась у дзеркало на лобовому склі й уперше за сьогодні себе впізнала – вона повернулась у своє тіло, як сновидида повертається в ліжку після нічних блукань. За щільно зачиненими вікнами «б'юіка» чорно-білі сороки безшумно перепурхували з одного виноградного куща на інший, соснові хвоїнки чітко, кожною голочкою виділялися на тлі блілого неба, дочиста виметеного сильним вітром, який віяв уже другий день. Еліно́р знову запустила двигун і поїхала, неухважно виляючи на крутій вузькій дорозі.

Девіду Мелроузу набридло поливати сад і топоти мурашок. Рано чи пізно будь-яка забавка, що повторювалася раз за разом, втрачала свою привабливість і наповнювала його відчаєм. Іще один мурашник, іще одна колона мурашок. Девід поливав їх зі шланга та бурмотів: «Та-та-те-те-тя», що вносило пікантну різноманітність у смертоносне проведення часу – йому пригадувалися семеро бундючних сестер матері, пихаті, самолюбні гордячки, перед якими його в дитинстві змушували грати на фортепіано.

Девід віджбурнув шланг на стежину, всипану гравієм, і подумав, що останнім часом Еліно́р стала йому геть непотрібною. Вона занадто закріпилася у своєму страху. Марно обмацувати запалену печінку пацієнта, якщо і без того ясно, що й де болить. Тепер йому коштувало великих зусиль змусити Еліно́р частіше по-справжньому розслаблятися.

Він пригадав, як дванадцять років тому запросив її на вечерю до себе додому. У ті дні вона була такою довірливою! Вони вже переспали, але Еліно́р, двадцятивосьмирічна білявка з тонким прямим волоссям, і досі поводитись із ним сором'язливо. Вона прийшла у балахонистій білій сукні в крупний чорний горох.

Проста стрижка робила її набагато молодшою. Він вважав її гарненькою, але якоюсь розгубленою та бляклою. Його більше збуджувала її неспокійна, метушлива вдача, тиха несамовитість жінки, котра дуже хоче зайнятися чимось важливим, але сама до пуття ще не знає, чим саме.

На вечерю він приготував голуба по-марокканськи, фаршированого мигдалем, з гарніром із шафранного рису. Подав їй тарілку, а потім одразу ж відсунув і запитав:

– Зробиш для мене дещо?

– Звичайно, – відповіла вона. – Що?

Він поставив тарілку на підлогу, поруч із її стільцем.

– Спробуєш поїсти без ножа й виделки? І навіть без рук. Просто губами з тарілки.

– Як собака? Ти це маєш на увазі?

– Ні, як дівчина, яка прикидається собакою.

– Але навіщо?

– Бо мені цього хочеться.

Йому подобалося ризикувати. Вона могла відмовитися і піти. Якщо вона залишиться і виконає його прохання, то стане йому підвладною. Як це не дивно, але ніхто з них тоді й не подумав розсміятися.

Можливість продемонструвати покірливість, хай навіть абсурдну, чомусь приваблювала Еліно́р. Вона готова була пожертвувати тим, у що сама не вірила, – правилами пристойності, гідністю, гордістю, – заради того, у що хотіла вірити: у дух самопожертви. Безглуздість вчинку, сам факт, що він здійснювався не заради когось, робили його ніби вищим і чистішим. Вона стала навкарачки, вперлася долонями в потертий перський килим, зігнула руки в ліктях і, відчуваючи, як напружився поперек, зубами вхопила з тарілки шматочок голуб'ятини.

Еліно́р випросталась, опустила на п'ятки, поклала руки на коліна й тихенько розжувала м'ясо. Воно мало дивний смак. Вона трішки скосила очі, побачила туфлі Деві́да – одна стояла на підлозі, носком до неї, а друга погойдувалася в повітрі, зовсім поруч. Не наважуючись глянути вище його схрещених ніг, вона знову нагнулася до тарілки і почала їсти, цього разу вже більш жадібно, вишукуючи губами мигдалинки в купці рису, тихенько метляючи головою, щоб відділити шматочок м'яса від кістки. Коли вона нарешті підвела до нього лице, замурзане соусом і зернятками жовтого рису, що налипли на губи й ніс, на ньому не було й тіні занепокоєння.

На мить Деві́д розчулився: це ж треба, вона виконала його прохання. Він простягнув ногу і краєм туфлі погладив Еліно́р по щоці. Безперечно, така цілковита довіра зачаровувала, от тільки він не знав, що з нею робити, бо вже домігся свого – змусив її скоритися.

Наступного дня Деві́д розповів Ніколасові Пратту про те, що сталося. То був один із тих днів, коли він попереджав свою секретарку, що дуже зайнятий, і вирушав у

клуб. Там він неспішно пив у тиші й спокої, віддалік від галасливих дітей і жінок, які похмілля називають мігренню. Йому подобалося пити під золотисто-голубими склепіннями ранішньої вітальні, де присутність шанованих панів відчувалася, неначе брижі на воді. Дотик до чужої величі в атмосфері влади й сили немовби утримував на плаву похмурих, непомітних і бездіяльних членів клубу, немовби вутлі човники біля причалу в гавані, яку щойно покинула розкішна яхта.

– І навіщо ти змусив її це зробити? – із якоюсь зловтішною відразою в голосі поцікавився Ніколас.

– У неї такий обмежений вибір тем для розмови, тобі так не здається? – сказав Девід.

Ніколас нічого не відповів, відчуваючи, що його змушують обговорювати цю подію так само, як Елінор змусили їсти по-собачому.

– А на підлозі вона стала кращою співрозмовницею? – запитав він.

– Знаеш, я не чарівник, – відповів Девід. – Мені не вдалося зробити її хоч трохи цікавішою. Зате я хоч на якийсь час зумів заткнути їй рота. Я б не витримав чергової порції скиглення про важке життя багатіїв. Я про них дуже мало знаю, а вона майже нічого не знає про все інше.

Ніколас реготнув, і Девід показав зуби у якійсь подобизні посмішки. «Хай би що там казали про численні змарновані таланти Девіда, – подумав Ніколас, – вміння гарно усміхатися серед них не було».

Девід піднявся правим із двох рукавів сходів, що вели із саду на терасу. У свої шістдесят років йому вдалося зберегти доволі густу і певною мірою буйну кучму волосся. Його бездоганно красиве обличчя мало єдиний недолік – у ньому не було жодного ганджу, творець вирізьбив його як за шаблоном. Воно було якимось неживим, нібито навіть час не смів накласти свій відбиток на ці досконалі риси. Знайомі намагалися відшукати на ньому хоча б якісь ознаки старіння, та з кожним роком маска робилася все шляхетнішою. Хай як гордо трималася б голова на негнучкій шиї, очі, сховані за скельцями темних окулярів, прискіпливо вдивлялися в присутніх, вишукуючи їхні вразливі місця. Уміння діагностувати було для Девіда найзахопливішим у професії лікаря, однак, поставивши діагноз, він втрачав будь-який інтерес до пацієнта, за винятком тих рідкісних випадків, коли його чимось приваблювали страждання хворого. Без темних окулярів він відсторонено дивився на світ доти, доки не помічав у співрозмовникові слабину, й от тоді погляд його напружувався, як накачані м'язи.

Піднявшись на терасу, він зупинився. Сигара погасла, і він жбурнув недопалок за огорожу, просто у виноградний кущ. Плющ на південній стіні будинку де-не-де вже палав осіннім багрянцем. Девідові дуже подобався цей колір, що зухвало кидав виклик в'яненню та тліну, ніби в'язень, який плює в катове обличчя. Він бачив, як Елінор від самого ранку поспішає поїхати геть у своєму недоладному автомобілі. Він бачив, як Іветта намагається крадькома прослизнути до будинку. Хіба можна їх звинувачувати в бажанні залишатися непоміченими?

Він знав, що його погане поводження з Елінор дає бажані результати лише за тієї умови, якщо чергувати його з надмірними проявами уваги та розлогими вибаченнями за свій лукавий, нищівний норов, однак давно облишив цей метод, оскільки

безмірно розчарувався в дружині. Вона не могла допомогти йому позбавитися незбагненого, невимовного відчуття, що постійно стискало йому груди, із кожним подихом обіцяючи неминучу ядуху.

То був якийсь абсурд. Цілісіньке літо йому не йшов із голови німий каліка з афінського аеропорту. Сердега намагався торгувати фісташками, жбурляючи рекламні листівки на коліна пасажирів, які сиділи в залі очікування. Він натужно, ривками подавався вперед, підтягаючи неслухняні ноги та безперервно трусячи головою. Очі в нього раз по раз закочувалися під лоба, а рот жохливо кривився, як у риби, викинутої на берег річки. Із кожним поглядом на каліку Девід відчував дедалі більше запаморочення, його голова йшла обертом.

Човгаючи жовтими пантофлями, він піднявся останніми кількома сходинками до дверей, що вели з тераси до вітальні. Іветта ще не розсунула завіси, що його цілком улаштовувало, – не доведеться знову засувати. Йому подобалося, коли у вітальні панував напівморок, надаючи всьому статечного вигляду. Біля віддаленої стіни тьмяно поблискувало масивне позолочене крісло, оббите темно-червоним оксамитом; американська бабуса Еліно́р, яка приїздила до Європи по антикваріат, вдало виторгувала його в нащадків стародавнього венеційського роду. Девід обожнював крісло – нібито то був трон якогось дожа – не тільки через скандал, викликаний фактом його продажу та придбання американською бабусею, але й за його музейну цінність, тому всідався в нього за будь-якої зручної нагоди. Іноді, коли нікого не було вдома, Девід сідав на краєчок трону, нахилився вперед, стискав правою рукою поруччя, вкрите витонченим різьбленням, і набував пози з малюнку з «Ілюстрованої історії Англії», що запам'яталася йому ще з часів початкової школи: розгніваний Генріх V одержує звістку про образливий дар короля Франції – тенісні м'ячики[2 – Імовірно, мається на увазі «Історія Англії», опублікована Джорджем Маколеєм Тревельяном (1876–1962) 1926 року. У цій хрестоматії, що неодноразово перевидавалася, вміщено й апокрифічну оповідь про тенісні м'ячики, через які Генріх V оголосив війну Франції й отримав знамениту перемогу в битві біля Азенкура (1415 р.).].

Девіда оточували трофеї, роздобуті матріархальною американською родиною Еліно́р. На стінах тіснилися картини пензлів Гварді та Тьєполо, П'яццетті та Новеллі[3 – Гварді, Тьєполо, П'яццетті та Новеллі – італійські художники, представники венеційської школи: Франческо Ладзаро Гварді (1712–1793), Джованні Баттіста Тьєполо (1696–1770), Джованні Баттіста П'яццетті (1683–1754) і живописець епохи бароко П'єтро Новеллі (1603–1647).]. Французька ширма XVIII століття, прикрашена бурими мавпами та блідо-рожевими трояндами, розділяла довгу вітальню навпіл. За ширмою ховався чорний китайський комод, на якому вивишувалися рівні, майже солдатські шереги пляшок, а всередині на полицях стояло підкріплення. Девід налив собі келих і згадав покійного тестя, Дадлі Крейга, чарівливого шотландця-п'яничку, якого Мері, мати Еліно́р, виставила за двері, бо вирішила, що він їй занадто дорого обходиться.

Після Дадлі Крейга Мері вийшла заміж за Жана де Валенса, вважаючи, що коли вже брати на своє утримання чоловіка, то нехай він буде герцогом. Еліно́р росла в будинках, де в той чи інший час предмети інтер'єру належали різноманітним королям та імператорам. Будинки були неперевершеними, та гості залишали їх з полегкістю, усвідомлюючи, що, на думку герцогині, були недостойними стільців, на яких вони щойно сиділи.

Девід попрямував до іншого кінця вітальні, до високого вікна, єдиного, на якому завіси було розсунуто. Із вікна відкривався краєвид на гору. Девід часто

розглядав оголені пласти, розломи та виступи вапняку. Вони нагадували йому моделі людського мозку, безладно розкидані темно-зеленим схилом, або один гігантський мозок, що випирає з численних надрізів. Девід сів на диван біля вікна і витріщився на гору, намагаючись відчутися щось подібне до побожного благоговіння.

2

Патрік ішов до колодязя. У руках він міцно стискав сірий пластмасовий меч із золотим руків'ям і збивав ним рожеві квіти валеріани, що росла на стіні довкола тераси. Коли на фенхелі сидів равлик, Патрік бив по рослині мечем, щоб скинути істотку на землю. На скинутого равлика треба було наступити і стрімголов утікати, бо той ставав слизьким, як шмарклі. Потім він повертався, роздивлявся уламки коричневої мушлі у м'якій сірій плоті і шкодував, що його роздавив. Давити равликів після дощу було нечесно, бо вони виходили гратися, купалися в калюжах під мокрим листям і витягували ріжки. Якщо торкнутися ріжок, вони відсмикувались, і Патрік також відсмикував руку. Для равликів він був як дорослий.

Одного разу він випадково опинився біля колодязя, хоча йшов зовсім не туди, і тому вирішив, що знайшов потаємну коротку стежку. Відтоді, коли з ним нікого не було, він ходив до колодязя тільки цією стежиною, через терасу, де росли оливи, а вчора вітер кохлатив їхнє листя так, що воно ставало із зеленого сірим, а потім навпаки, із сірого – зеленим, так, ніби хтось водив пальцями по оксамиту, перетворюючи його з темного на світлий.

Він показав потаємну стежинку Ендрю Беннилу, але Ендрю заявив, що вона надто довга і що звичайною дорогою до колодязя можна прийти значно швидше, через те Патрік пригрозив, що кине Ендрю в колодязь. Ендрю злякався й заплакав. А перед тим як Ендрю вилітав до Лондона, Патрік сказав, що кине його з літака. Пхи-пхи-пхи. Патрік нікуди й ніколи не літав, його навіть у літаку не було б, але він сказав Ендрю, що сховається і підпиляє підлогу довкруг його крісла. Няня Ендрю назвала Патріка гидким хлопчиськом, а Патрік сказав, що Ендрю слинько.

А Патрікова няня померла. Мамина знайома сказала, що її забрали на небеса, але Патрік сам бачив, як її поклали в дерев'яний ящик і опустили в яму. А небеса, всі знають, у зовсім протилежному боці. Мабуть, ця тьотя про все набрехала, хоча, можливо, Патрікову няню відправили на небеса, як поштову посилку. Мама дуже плакала, коли няню поклали в ящик, і казала, що це через її власну няню. Тільки це була величезна дурниця, бо її няня жива й здорова, і вони їздили до неї на поїзді, і там було дуже нудно. Вона пригощала Патріка несмачним тістечком, у якому всередині майже не було джему, а лише гидкий крем зусібіч. Няня казала: «Я знаю, тобі подобається», тільки це була неправда, адже минулого разу він пояснював, що йому нітрішечки не подобається. Тістечко називалося «пісочне», і Патрік сказав, що його, ймовірно, роблять із піску. Мамина няня довго сміялась і обіймала його. Було гидко, бо вона притискала свою щокою до його щоки, а зморщена шкіра звисала, як куряча шия зі столу в кухні.

І взагалі, навіщо мамі няня? У Патріка няні більше не було, хоча йому лише п'ять років. Батько сказав, що тепер він – маленький чоловік. Патрік пам'ятає, як

іздив до Англії, коли йому було три роки. Це було взимку. Він уперше побачив сніг. Патрік пам'ятає, як стояв на дорозі біля кам'яного мосту. Дорога була вкрита памороззю, а поля – снігом. Небо сяяло, дорога та живоплоти іскрились, а в нього на руках були сині вовняні рукавички, і няня тримала його за руку, і вони довго стояли й дивилися на міст. Патрік часто згадував усе це, і як опісля вони сиділи на задньому сидінні машини, і він влігся до няні на коліна і дивився їй в обличчя, а вона усміхалась; небо за нею було дуже широке й блакитне – і він заснув.

Патрік поспішив угору крутою стежкою, що проходила повз лаврове дерево та закінчувалася біля колодязя. Йому не дозволяли гратися поблизу колодязя, й тому він любив цю місцину найбільше. Інколи він вилазив на прогнилу ляду та стрибав на ній, як на батуті. Його ніхто не міг би зупинити. Хоча, щиро кажучи, ніхто й не намагався. Під розтрісканими пухирями рожевої фарби виднілася чорна деревина. Ляда зловісно поскрипувала – і в Патріка завмирало серце. Йому бракувало сили відсунути ляду повністю, та коли колодязь залишали відкритим, Патрік жбурляв у нього камінці та грудки землі. Вони падали у воду з гучним плюскотом і розбивалися десь у чорній глибині.

Коли Патрік досяг горішнього кінця стежини, він у переможному жесті здійснював свій пластмасовий меч. Кришка колодязя була зсунута. Він почав шукати підхожий камінь – великий, круглий і важкий. Недалеко в полі знайшов червонуватий валун. Патрік обхопив його обома руками, підтягнув волоком до колодязя, закотив на цямрину, підтягнувся, відірвав ноги від землі та, звисивши голову вниз, задивився в темряву, де ховалася вода. Він ухопився за зруб лівою рукою, зіштовхнув валун униз і почув, як той гепнувся в глибину, побачив, як хлюпнула вода, як у стривоженій поверхні неясним світлом відбилосся небо. Вода була важкою та чорною, як нафта. Він крикнув у яму колодязя, де спочатку зеленіли, а потім чорніли сухі цеглини. Якщо звиситися ще нижче, то можна буде почути вологе відлуння свого голосу.

Патрік вирішив вилізти на колодязь. Пошарпані сині сандалії якраз вміщалися в тріщини між цеглинами кладки. Він хотів стати на цямрину над колодязною шахтою. Він уже робив так один раз, побившись об заклад, коли в них гостював Ендрю. Ендрю стояв біля колодязя й скиглив: «Патріку, ну не треба, не лізь, ну будь ласка, ну не треба...». Ендрю боявся, а Патрік – ні, але зараз, коли він сидів навприсядки на цямрині спиною до води, у нього паморочилося в голові. Він дуже повільно підвівся і, випростовуючись, відчув, як порожнеча за спиною кличе його, тягне до себе. Патрікові здавалося, що коли він лише поворухнеться, то обов'язково зісковзне вниз. Щоб мимохіть не похитнутися, він міцно стиснув кулаки, підібгав пальці на ногах і напружено втупився в утопану землю біля колодязя. Меч досі лежав на цямрині. Мечем треба було відсалютувати на знак подвигу, тому Патрік обережно потягнувся, неймовірним зусиллям волі долаючи страх, що скував усе тіло, і вхопив подряпаний, весь у щербинах, сірий клинок. Потім він нерішуче зігнув коліна, зістрибнув на землю, вигукнув «У-ура-а!», голосом зобразивши дзенькіт сталі, й переможно замахав мечем, відбиваючи напад невидимого ворога. Він ляснув клинком по стовбуру лаврового дерева, пронизав повітря під кроною і з передсмертним стогоном ухопився за бік. Патріку подобалось уявляти, як римську армію оточують натовпи варварів, аж тут з'являється він, хоробрий командир особливого легіону солдатів у пурпурових плащах, і рятує всіх від жахливої поразки.

Коли він гуляв у лісі, то часто згадував Айвенго, героя свого улюбленого коміксу[4 - Серія коміксів «Ілюстрована класика» (Classics Illustrated)]

видавалася від 1941 до 1971 року; у ній були представлені адаптовані версії найвідоміших літературних творів: «Три мушкетери», «Айвенго», «Мобі Дік», «Іліада» тощо.]. Айвенго, ідучи лісом, залишав за собою просіку. Патрікові доводилось оминати стовбури сосон, але він уявляв, що прорубує собі шлях і велично крокує лісом біля найдальшого краю тераси, звалюючи дерева направо й наліво. Він вичитував у книжках усіляку всячину, а потім багато про неї думав. Із однієї нудної книжки з малюнками він дізнався про веселку, а потім побачив її на лондонських вулицях після дощу, коли плями бензину на асфальті розпливалися в калюжах і рябіли рожевуватими, синіми та жовтими колами.

Сьогодні йти до лісу Патрікові не хотілося, і він вирішив пострибати з терас. Це було майже як літати, але в деяких місцях огорожа була надто високою, і тоді він жбурляв меч на землю, сідав на кам'яну стіну, звисував ноги, а потім хапався за край і висів на руках, перш ніж зістрибнути донизу. У сандалії набивалася суха земля з-під виноградних лоз, тож двічі довелося роззуватися й витрушувати грудки та камінці. Що нижче в долину він спускався, то ширшими ставали пологі тераси і можна було просто перестрибувати через огорожу. Він глибоко зітхнув, готуючись до останнього перельоту.

Іноді Патрік стрибав так далеко, що почувався майже суперменом, а інколи біг швидше за вітер, згадуючи вівчарку, яка гналася за ним по пляжу в той вітряний день, коли їх запросили на обід до Джорджа. Патрік благав маму відпустити його погуляти, бо любив дивитися, як вітер зриває вершки морських хвиль, неначе розбиває пляшки об скелі. Патрікові наказали не відходити далеко, але він хотів опинитися якомога ближче до скель. До пляжу вела піщана стежина, Патрік пішов нею, але тут на вершині пагорба з'явилася товста кудлата вівчарка і загавкала. Патрік помітив її наближення і кинувся бігти спочатку звивистою стежкою, а потім напрямки, м'яким схилом, дедалі швидше й швидше, роблячи величезні кроки і розкинувши руки назустріч вітрові, доки нарешті не спустився з пагорба на півколо піску біля скель, куди досягали найбільші хвилі. Він озирнувся й побачив, що вівчарка залишилася далеко-далеко позаду, на вершині пагорба, і зрозумів, що вона його все одно не наздогнала б, тому що він так стрімко біг. І тільки потім він замислився про те, чи вона взагалі збиралася за ним гнатися.

Важко дихаючи, він зіскочив у русло висохлого струмка і видряпався на величезний валун між двох кущиків блідо-зеленого бамбука. Одного разу Патрік вигадав гру й привів сюди Ендрю погратися. Обидва залазили на валун і намагалися зіштовхнути один одного, прикидаючись, що з одного боку яма, повна гострих уламків і лез, а з іншого – ставок меду. Той, хто падав у яму, помирав від мільйона порізів, а той, хто валився в інший бік, тону в густій тягучій золотистій рідині. Ендрю весь час падав, бо він – слинько.

І тато Ендрю також був слиньком. У Лондоні Патріка запросили на день народження до Ендрю. І там посеред вітальні стояла здоровенна коробка з подарунками для всіх гостей. Усі по черзі витягали з коробки подарунки, а потім бігали кімнатою й порівнювали, кому що дісталось. Патрік заховав свій подарунок під крісло й пішов по другий. Коли він діставав із коробки ще один глянцевиий згорток, до нього підійшов тато Ендрю, присів навпочіпки та сказав: «Патріку, ти ж уже взяв собі подарунок, хіба ні?» Але він не сердився, бо сказав це таким голосом, наче пропонував Патрікові цукерку. А потім додав: «Недобре, якщо хтось із дітей залишиться без подарунка». Патрік виклично глянув на нього і відповів: «Я ще нічого не взяв». А тато Ендрю чомусь спохмурнів і став схожим на слинька, а потім сказав: «Добре, Патріку, але я не хочу бачити, як ти береш другий подарунок». Хоча Патрікові й дісталось два подарунки, тато Ендрю йому подобатися

перестав, бо йому хотілося ще подарунків.

Зараз Патрікові доводилося гратися на валуні самому. Він стрибав з одного боку на другий і сказано розмахував руками, намагаючись не оступитися й не впасти. Якщо він все ж таки падав, то прикидався, наче нічого не сталося, хоча й розумів, що це нечесно.

Потім він із сумнівом глянув на мотузку, яку Француа прив'язав до одного з дерев біля струмка, щоб можна було розгойдуватися над руслом. Патрікові захотілося пити, тому він почав підійматися до будинку стежкою через виноградник, де вже торохкотів трактор. Меч тепер здавався йому занадто важким, і Патрік ображено засунув його під пахву. Одного разу він почув, як батько сказав Джорджеві смішну фразу: «Дай йому мотузку, він і повіситься». Патрік не зрозумів, що це значить, але потім із жахом вирішив, що вони говорили про ту саму мотузку, яку Француа прив'язав до дерева. Уночі йому наснилося, що мотузка перетворилася на щупальце восьминога й обвилася навколо його шиї. Патрік хотів перерубати зашморг, але не зміг, бо меч був іграшковим. Мама довго плакала, коли побачила, як він гойдається на дереві.

Навіть якщо не спиш, важко зрозуміти, що мають на увазі дорослі, коли розмовляють. Якось він начебто здогадався, що насправді означають їхні слова: «ні» означає «ні», «можливо» означає «мабуть», «так» означає «можливо», а «мабуть» означає «ні», але система не спрацювала, і він вирішив, що, певно, всі вони означають тільки «мабуть».

Завтра тераси заповнять збирачі винограду, котрі почнуть наповнювати кошики стиглими гронами. Минулого року Француа катав Патріка на тракторі. У Француа сильні руки, тверді, як дерево. Француа одружений із Іветтою. У Іветти є золотий зуб, і його видно, коли вона усміхається. Коли-небудь Патрік вставить собі золоті зуби – усі, а не просто два чи три. Іноді він сидів на кухні з Іветтою, а вона давала йому куштувати все, що готувала. Простягала йому ложку з помідорами, м'ясом або супом і питала: «'a te plait?»[5 - Подобається? (Фр.)] – він кивав і бачив її золотий зуб. Минулого року Француа посадив його в куточку причепа поряд із двома великими бочками винограду. Якщо на дорозі були вибоїни або вона йшла вгору, Француа обертався й запитував: «?a va?»[6 - Як справи? (Фр.)] – а Патрік відповідав: «Oui, merci»[7 - Так, дякую (фр.)], перекикуючи гуркіт мотора, вищання причепа і скрегіт гальм. Коли вони приїхали туди, де роблять вино, Патрік дуже зрадив. Там було темно й прохолодно, підлогу поливали водою зі шлангу і різко пахло виноградним соком, який перетворювався на вино. Кімната була величезною, і Француа допоміг йому піднятися сходами на високий поміст над давильнею і всіма чанами. Поміст був металевим і дірчастим. Патрікові було дуже дивно стояти високо вгорі й відчувати під ногами дірочки.

Коли Патрік дійшов до виноградного пресу, то, заглянувши в нього, побачив два сталеві валки, що крутилися поруч, тільки в різні боки. Валки, заляпані виноградним соком, шумно оберталися й терлися між собою. Нижній поручень помосту сягав Патрікового підборіддя, і здавалося, що виноградний прес зовсім поруч. Патрік дивився на нього та уявляв, що його очі стали виноградинами, наповненими прозорим желе, котрі от-от випадуть у нього з голови і потраплять просто на валки, які їх розчавлять.

Піднімаючись до будинку, як зазвичай, правим, щасливим рукавом сходів, Патрік завернув у сад подивитися, чи на місці жаба, яка жила на інжирному дереві. Зустріч із деревною жабою була ще щасливішою прикметою. Яскраво-зелена жаб'яча

шкіра вилискувала на тлі гладенької сірої кори, а саму жабу було дуже важко помітити серед яскраво-зеленого, кольору жаб'ячої шкіри, листя. Патрік бачив деревну жабу всього двічі. Першого разу він цілу вічність стояв непорушно і роздивлявся її чіткі обриси, банькати очі, круглі, ніби намистини з маминого жовтого намиста, і присоски на передніх лапках, що міцно утримували її на стовбурі, і, звичайно ж, бокасте тіло, тендітне, немовби виточене, схоже на дорогоцінну прикрасу, яке, однак жило і, роздуваючись, жадібно вдихало повітря. На другий раз Патрік простягнув руку і кінчиком указівного пальця обережно доторкнувся до жаб'ячої голови. Жаба не поворухнулась, і він вирішив, що вона йому довіряє.

Сьогодні жаби не було. Патрік утомлено подолав останній прогін сходів, упираючись долонями в коліна, обійшов будинок, зупинився біля входу до кухні і штовхнув рипучі двері. Він сподівався, що Іветта в кухні, але її не було. Він смикнув дверцята холодильника, що відгукнулися передзвоном пляшок із білим вином і шампанським, потім пішов у комору, де в куточку на нижній полиці стояли дві теплі пляшки шоколадного молока. Не без зусиль він відкрив одну пляшку й відпив заспокійливого напою просто з шийки, хоча Іветта й не дозволяла цього робити. Щойно він напився, як одразу спохмурнів і всівся на шафку, метляючи ногами і розглядаючи свої сандалії.

Десь у будинку, за зачиненими дверима, грали на фортепіано, але Патрік не звертав уваги на музику, доки не впізнав мелодію, яку написав його батько спеціально для нього. Він зіскочив на підлогу й побіг коридором із кухні до передпокою, а потім, гарцюючи, прискакав до вітальні, де почав танцювати під батькову музику. Мелодія була майже дикою, із багатьма вихиласами, трохи схожою на військовий марш, з різкими сплесками високих нот. Патрік стрибав і скакав між столами та стільцями й довкола фортепіано, і зупинився лише тоді, коли батько закінчив грати.

– Як сьогодні справи, містере майстре-маестро? – запитав батько, пильно дивлячись на нього.

– Дякую, добре, – відповів Патрік, гарячково розмірковуючи, чи немає в цьому питанні якоїсь каверзи.

Йому хотілося віддихатися, але в батьковій присутності треба було зібратися й зосередитись. Одного разу Патрік запитав, що найважливіше у світі, а батько відповів: «Помічати все». Патрік часто забував про цю настанову, хоча в присутності батька все уважно роздивлявся, не зовсім розуміючи, що саме треба помічати. Він слідкував за тим, як рухаються батьківські очі за темними скельцями окулярів, як перебігають із предмета на предмет, із людини на людину, як на мить затримуються на кожному, як побіжний погляд, липкий, немовби стрімкий язик гекона, крадькома злизує звідусіль щось дуже цінне. У присутності батька Патрік дивився на все дуже серйозно, сподіваючись, що цю серйозність оцінить той, хто слідкує за його поглядом так само, як він слідкує за очима свого батька.

– Підійди до мене, – сказав батько.

Патрік підійшов ближче.

– Підняти тебе за вуха?

– Ні! – вигукнув Патрік.

Це була їхня звичайна гра. Батько простягав руки й щипав Патріка за вуха великим і вказівним пальцями. Патрік обхоплював долоньками батьківські зап'ястки, а батько прикидався, що піднімає його за вуха, та насправді Патрік тримався на руках. Батько підвівся і ривком підняв Патріка на рівень своїх очей.

– Відпусти руки, – звелів він.

– Ні! – вигукнув Патрік.

– Відпусти, і я відразу ж тебе відпущу, – переконливим тоном сказав батько.

Патрік розтиснув пальці, але батько продовжував тримати його за вуха. Одну довжелезну мить Патрік усією своєю вагою повис на вухах, та потім він швидко перехопив батькові зап'ястки і зойкнув.

– Ой! Ти ж обіцяв відпустити. Будь ласка, відпусти мої вуха.

Батько ще тримав його в повітрі.

– Сьогодні ти дізнався щось дуже важливе, – заявив він. – Завжди думай своєю головою і не дозволяй іншим приймати рішення замість тебе.

– Відпусти мене, будь ласка, – знову попросив Патрік, мало не плачучи. – Будь ласка.

Він насилу стримувався. Руки нили від втоми, але розслабитися він не міг, бо боявся, що вуха відірвуться від голови одним ривком, як золотиста фольга від баночки з вершками.

– Ти ж обіцяв! – заволав Патрік.

Батько опустив його на підлогу.

– Не скигли, – промовив він нудним тоном. – Це дуже негарно.

Батько знову сів за фортепіано і заграв той самий марш. Тільки Патрік уже не танцював.

Він прожогом вибіг із кімнати й помчав через передпокій у кухню, а звідти – на терасу, у маслиновий гай і далі, у сосновий ліс. Він дістався до заростів терну, ковзнув під накриття колючих гілок і з'їхав пологим пагорком до свого найпотаємнішого сховку. Там, біля коріння сосни, зусібіч оточеної чагарником, він усівся на землю, ковтаючи сльози, що застрягали в горлі, ніби гикавка.

«Тут мене ніхто не знайде», – думав він, судомно втягуючи повітря. Але ридання здавлювали горло, і Патрік не міг вдихнути, немовби заплутався головою у светрі, і не потрапляв у комір, і хотів вивільнити руку з рукава, але вона застрягла, і все перекрутилось, а він не міг вибратися і задихався.

«Навіщо батько це зробив? Так нікому не можна чинити й ні з ким», – думав собі Патрік.

Узимку, коли лід затягував калюжі, у крижаній кірці залишалися застигли пухирці повітря. Крига їх спіймала й заморозила, вони також не могли дихати. Патрікові це дуже не подобалося, бо це несправедливо, тому він завжди розбивав кригу, щоб випустити повітря на волю.

«Тут мене ніхто не знайде», – думав він. А згодом подумав: «А раптом мене взагалі тут ніхто не знайде?»

3

Віктор спав у себе внизу, і Анна не хотіла його будити. Вони прожили разом менше року, але вже ночували в окремих спальнях, тому що тепер хропіння Віктора було єдиним, що не давало їй спати вночі. Анна босоніж спустилась вузькими крутими сходами, торкаючись кінчиками пальців вигинів побіленої стіни. На кухні вона зняла свисток із пошарпаного емальованого чайника і, намагаючись не шуміти, заварила собі кави.

Вікторову кухню, з її яскраво-помаранчевими тарілками та скибками кавуна на кухонних рушниках, пронизував якийсь похмурий дух силюваної бадьорості. Ця кухня була гаванню напускної життєрадісності, створеної зусиллями Елейн, колишньої дружини Віктора. Віктор із радістю висміяв би її поганий смак, але побоювався, що висміювати його буде навіть більшим несмаком. Та й узагалі, чи треба звертати увагу на інтер'єр кухні? Хіба він може мати значення? Можливо, у цьому разі зневажлива байдужість буде більш доречною? Він завжди захоплювався Девідом Мелроузом, який стверджував, що здатність робити помилки без найменшого відчуття сорому набагато важливіша, ніж гарний смак. От якраз це у Віктора не дуже й виходило. Час від часу його вистачало на декілька днів або кілька хвилин зухвалої самовпевненості, однак він звично повертався до старанно культивованого образу джентльмена; звісно, дуже кумедно *epater les bourgeois* [8 - Епатувати обивателів (фр.)], але це досить проблематично робити, якщо ти сам один із них. Віктор знав, що не здатний розділити глибокої впевненості Девіда Мелроуза в тому, що бути успішним – це вульгарно. Звичайно, можна було запідозрити, що за апатичністю і презирством Девіда ховається жаль за життям, що не склалося, але ця елементарна думка миттєво забувалась у владній присутності Девіда.

Понад усе Анну дивувало те, що Віктор, узагалі-то чоловік розумний та інтелектуальний, так легко піймався на досить маленький гачок. Вона налила собі кави і, як не дивно, поспівчувала Елейн. Вони ніколи не зустрічались, але тепер Анна краще розуміла, чому колишня дружина Віктора шукала розради в кухликах і горнятках із зображеннями Снупі [9 - Снупі – песик-бігль, персонаж серії коміксів *Peanuts* американського художника Чарлза Шульца, вперше з'явився 1950 року.].

Коли лондонське бюро «Нью-Йорк таймс» послало Анну Мур узяти інтерв'ю в сера Віктора Айзена, відомого філософа, той видався їй доволі старомодним. Він щойно закінчив обід у клубі «Атенеум»; фетровий, потемнілий від дощу капелюх лежав на столику в передпокої. Якимось архаїчним жестом Віктор вийняв годинник із кишені камізелки.

– А ви вчасно, – сказав він. – Обоюдно пунктуальність.

– От і добре, – відповіла Анна. – Багато хто цього не любить.

Інтерв'ю минуло вдало. Власне, воно виявилось настільки вдалим, що пізнього пообіддя продовжилось у Вікторівій спальні. Відтоді Анна з готовністю сприймала едвардіанське облаштування, претензійний будинок, жартики з душком кларету, а також дворянський титул як частину маскуванню, до якого змушений удаватися єврейський інтелектуал, аби не виділятися у панорамі повсякденного англійського життя.

Упродовж наступних місяців вона жила з Віктором у Лондоні, ігноруючи будь-які докази, що робили подібні пояснення занадто оптимістичними. Наприклад, безкінечні вікенди, що починались із детальних брифінгів по середах: скільки акрів, скільки століть, скільки слуг. По четвергах висловлювалися сумніви: сподіваюся, що цього разу там буде міністр фінансів; Джеральд на інвалідному візку, чи піде він на полювання? По п'ятницях, уже в дорозі, звучали попередження: «У цьому домі не слід самостійно розпаковувати речі»; «Не слід запитувати в гостей, чим вони займаються»; «Не слід, як минулого разу, цікавитися самопочуттям дворецького». Вікенди закінчувалися тільки у вівторок, коли з недогризків і ошмаття суботи та неділі вичавлювалися останні краплини кислого соку.

У Лондоні Анна зустрічалася з розумними друзями Віктора, а вікенди проводила в багатих і переважно дурних, для яких Віктор був розумнішим товаришем. Він захоплювався вином і картинами, а господарі часто починали розмову фразою: «Віктор пояснить нам, чому...». Анна помічала, як його примушують прорікати що-небудь глибокодумне і як він із усієї сили намагається бути якомога більше схожим на тих, хто його запросив у гості, аж до повторення тривіальних зауважень: «Як славно, що Джеральд продовжує ходити на полювання! А матуся Джеральда просто неперевершена! Дев'яносто два роки, а цілком при своєму розумі і ще й досі пореється в саду». «Я від неї дурію», – скаржився Віктор.

Так, він тяжкою працею заробляв свої обіди та вечері, але ів їх із задоволенням. Набагато складніше було пояснити його розкішну лондонську садибу в одному з найтсбриджських провулків. Віктор придбав її на умовах п'ятнадцятирічної оренди після того, як продав свій будинок, що був хоч і невеликим, але повністю йому належав і розташовувався в трохи менш престижному районі. Оренда садиби закінчувалася через сім років. Анна вперто пояснювала цю безумну оборудку вічною неухажливістю, притаманною мислителям і філософам.

Щире захоплення Віктором почало згасати лише в липні, коли Анна приїхала з ним на гостину до Лакосту, де стосунки Девіда й Віктора розкрилися перед нею в усій повноті. Анну почало цікавити, наскільки високу ціну, у грошах і часі, Віктор готовий заплатити за примарне відчуття належності до світського товариства, і вона вже зовсім не розуміла, чому, заради всіх святих, він хоче утвердитись в очах Девіда.

Зі слів Віктора, вони з Девідом були ровесниками – так він називав усіх людей приблизно свого віку, які не звертали на нього уваги в шкільні роки. «Ми знайомі ще з часів Ітона» означало, що в школі ця людина безжально знущалася з Віктора. Він говорив лише про двох шкільних приятелів, але не підтримував із ними стосунків: один очолював якийсь кембриджський коледж, а другий пішов на державну службу, однак усі вважали, що він служить у розвідці, бо назва його посади була неймовірно нудною.

Анна прекрасно уявляла собі Віктора в ті роки: боязкий хлопчик, чиї батьки залишили Австрію після Першої світової й оселилися в Гемпстеді, а опісля допомогли друзям підшукати будинок для Фройдів[10 - 1938 року Зигмунд Фройд (1856–1939), відомий австрійський психолог і засновник психоаналізу, разом із родиною емігрував із анексованої нацистами Австрії до Великої Британії й оселився в лондонському передмісті Гемпстед. 1986 р. його лондонський будинок зробили меморіальним музеєм.]. Образ Девіда Мелроуза склався в неї з розповідей Віктора та з типово американських уявлень про англійську шляхту – такий собі напівбог, мешканець величезного маєтку, неодмінний учасник сільських ігор у крикет, чепурун у яскравій камізельці, котра свідчить про його членство в клубі «Поп»[11 - Клуб «Поп» – ексклюзивний клуб ітонського коледжу, заснований 1915 року, офіційно називається «Ітонське товариство», до якого приймають тільки найпопулярніших учнів. Члени клубу, так звані «поппери», мають право носити жилети яскравих кольорів і особливі штани (сірі в тоненьку смужку) замість традиційної фрачної пари. До членів клубу належать принц Вільям, прем'єр-міністр Сполученого королівства Борис Джонсон і актор Едді Редмейн.], куди Віктора так ніколи й не прийняли. Сприймати цей клуб усерйоз було важко, але Віктор дуже засмутився. Загалом, на думку Анни, англійські аристократи чимось нагадували найвідоміших американських футболістів, тільки не лапали дівок із групи підтримки, а духопелили молодших, коли ті підносили їм пересмажені тости.

Коли вона врешті побачила живого Девіда, котрий стояв у кінці червоного килима Вікторових розповідей, Анна відразу ж завважила його бундючність, але вирішила, що американське походження не дозволяє їй повною мірою проинятися заворожливим чаром його несправджених надій і загублених талантів. Вона вирішила, що Девід дурисвіт, і сказала про це Вікторові. Віктор суворо вичитав їй і пояснив, що Девід дуже карається своїм печальним становищем. «Тобто він знає, що від нього – суцільний геморой?» – уточнила вона.

Анна попрямувала до сходів, зігріваючи руки об помаранчевий кухлик у пурпурних сердечках. Їй дуже хотілося провести день за читанням у гамаку, підвішеному до платанів перед будинком, та вона вже погодилася поїхати з Елінор в аеропорт. На «розважальній прогулянці» двох американок наполов Віктор, якого мучило палке бажання тісно подружитися з Мелроузами. Із усього сімейства Мелроузів Анні по-справжньому подобався лише Патрік, який у свої п'ять років ще був здатен хоч на якийсь вияв ентузіазму.

Елінор, така нещасна та вразлива, спочатку розчулила Анну, але її безкінечна пиятика потроху починала дратувати. До того ж Анні доводилося стримувати не лише свої поривання рятувати всіх, але й звичку без церемоній вказувати на їхні моральні недоліки, оскільки вона добре знала, що англійці цураються жінок, які чітко формулюють свої думки, а особливо тих, котрі відстоюють свої погляди. Кожного разу, коли вона викладала пікового туза, його побивали яким-небудь дрібним козирем – чуткою, неширим компліментом, дурним жартом, недолугим зауваженням – чимось таким, що не давало можливості поговорити серйозно. Їй було неприємно бачити мертвотні посмішки на обличчях людей, які здобули перемогу винятково завдяки власній дурості.

Анна засвоїла урок і надалі без особливих зусиль підтакувала Джорджеві Вотфорду, англійському герцогові та податковому втікачеві, котрий надавав перевагу неможливо гостроносам туплям і часто гостював у садибі Мелроузів на Лазуровому березі. Нерухоме, немов дерев'яне, обличчя Джорджа вкривала сітка тонюсіньких зморшок, роблячи його схожим на густо лаковані поверхні полотен старих майстрів – тих самих, продаж яких «шокував усю країну». На думку Анни, від англійських

герцогів вимагалось не так і багато: не розтринькувати своє майно, особливо тоді, коли воно мало певну історичну цінність, і бути хранителями того, що всі інші називали «нашою культурною спадщиною». На превеликий жаль, цей тип із лицем, схожим на павутиння, не впорався навіть з елементарним завданням – залишити своїх Рембрандтів там, де вони висіли.

Так Анна і підтакувала їм усім, аж до самого приїзду Віджея Шаха, одного зі знайомих Віктора, щоправда, не зарахованого ним до друзів. Років десять тому Віджей, який очолював у той час дискусійний клуб, запросив Віктора до Ітона для обговорення «релевантності філософії». Відтоді Віджей посилено підтримував знайомство за допомогою потоку високохудожніх поштових листівок і час від часу зустрічався з Віктором та Анною на лондонських вечірках. Як і Віктор, Віджей закінчив Ітон, але, на відміну від Віктора, був дуже багатим.

Попервах Анні було соромно за мимовільну відразу, яку в неї викликала зовнішність Віджея. Землистий колір шкіри та одутлі щоки створювали враження, ніби він ніяк не може видужати від свинки, а на широкому обличчі стирчав величезний гачкуватий ніс із непогамовними чорними волосинками, що визивно стирчали з ніздрів. Важка квадратна оправа з товстими скельцями залишала запалені вм'ятини на перенісці, але без окулярів короткозорі очі в темних очницях мали ще гірший вигляд. Укладена феном зачіска вінчала череп, як засохла чорна меренга. Недолуга манера одягатися лише підкреслювала природні недоліки Віджея. Безумовно, його улюблені зелені штани кльош були помилкою, та вони блякли у порівнянні з літніми піджаками з шотландки яскравого забарвлення і з повсякчас відстовбурченими кишенями. Проте Віджей у безглуздому вбранні мав вигляд набагато кращий, ніж у купальному костюмі. Анна й дотепер із відразою згадує його занадто вузькі плечі, густо вкрите чорними завитками волосся і всіяні білими пухирцями жировиків.

Якби Віджей був хоч трохи приємнішим у спілкуванні, його зовнішність не викликала б такого гострого відчуття огиди і, можливо, на неї навіть не звертали б уваги, але за кілька днів знайомства Анна дійшла висновку, що всі його бридкі риси – результат лихої вдачі. Широкий смішливий рот був водночас грубим і жорстоким. Будь-яка спроба всміхнутися приводила до того, що лілові губи кривились і згорталися в трубочку, як сухий листок, укинтий до вогнища. Із впливовими особами та з тими, хто був старшим за нього, Віджей тримався догідливо й улесливо, та варто було йому відчути в людині слабкість, як він із дикою люттю накидався на жертву. Його голос, ніби навмисно створений для лестощів і підлабузництва, у суперечках – наприклад, коли вони розсварилися перед самим його від'їздом, – переходив у суворе вищання розлюченого директора школи. Як багато хто з підлабузників, він і не підозрював, що його лестощі дратують тих, до кого він намагається підлеститися. Під час знайомства з «дерев'яним» герцогом Віджей скерував на нього бурхливий в'язкий потік компліментів, немовби вилив на нього цілу пляшку липкого сиропу. Анна випадково почула, як потім Джордж Вотфорд скаржився Девідові: «Твій приятель Віктор привів до нас жажливого типа, що цілий вечір розповідав мені про ліпні? прикраси в Річфілді. Напевне, напрошувався, щоб я узяв його попрацювати гідом». Джордж презирливо гмикнув, і Девід так само презирливо гмикнув у відповідь.

Кпини привілейованих англійських монстрів з маленького індійця зазвичай спонукували б Анну стати на захист ображених та пригноблених, однак цього разу її стримало неприкрите бажання Віджея довести, що й він належить до тих самих привілейованих англійських монстрів. «Ненавиджу Калькутту, – з посмішкою заявив він. – Там такі товпища, любонько, такий шум, просто жах». Він замовк, даючи

можливість всім оцінити недбале зауваження, зроблене англійським солдатом перед битвою на Соммі[12 - Битва на Соммі (фр. Bataille de la Somme, нім. Schlacht an der Somme, англ. Battle of the Somme) – наступальна операція англо-французьких військ проти німецьких на річці Сомма (Північна Франція). Відбувалася 1 липня – 18 листопада 1916 року в межах реалізації спільного стратегічного плану Антанти на 1916 рік, який був узгоджений на 2-й (грудень 1915 року) і 3-й (березень 1916) міжсоюзницьких конференціях у Шантільї з метою забезпечення стратегічної взаємодії на різних театрах бойових дій.]

Анна відіграла спогади про підлабузницьке белькотіння Віджея і штовхнула двері до спальні. Двері, що постійно чіплялися за вищерблені плитки підлоги, слугували ще одним нагадуванням про Елейн, яка відмовлялася будь-що міняти в будинку, бо боялася позбавити його «справжнього духу». Шестикутна теракотова плитка зблякла там, де об неї терлися двері. Анна боялася розлити каву, тому залишила двері в спокої і боком протиснулася у щілину, мимохідь зачепивши грудьми комод.

Анна поставила кухлик на круглий мармуровий столик на чорних металевих ніжках, що його Елейн роздобула в якійсь крамничці в Апті й урочисто прилаштувала замість тумбочки біля ліжка. Столик був занадто високим, тому Анна часто перед сном витягувала не ту книжку з купки, не бачачи їхніх назв. Під руку постійно і якось докірливо потрапляли «Життеписи дванадцяти цезарів». Девід запропонував їй цей томик іще на початку серпня. Анна проглянула кілька розділів, але те, що книжку порекомендував Девід, відбивало будь-яке бажання її читати, хоча і слід було б, особливо перед майбутньою вечерею, щоб, повертаючи том, сказати що-небудь розумне. Їй запам'яталося лише те, що Калігула погрожував вивідати в дружини, хай і під тортурами, чому він її так кохає[13 - Гай Светоній Транквілл, «Життеписи дванадцяти цезарів», розділ 4, «Гай Калігула», абзац 33.]. «Цікаво, яке виправдання вигадав собі Девід», – подумала вона.

Вона запалила сигарету, відкинулася на купу подушок і подушечок, пригубила каву і, бавлячись завітками диму, на мить відчула, що думки стають більш глибокими і всеосяжними. На жаль, коротке вдоволення урвав шум води, що долинув зі спальні Віктора.

Спочатку Віктор поголиться і зітре залишки піни з лица чистим рушником. Потім гладенько зачесає назад волосся, від чого воно буде мати зализаний вигляд, підійде до сходів і покличе: «Люба!». Трохи згодом він повторить свій поклик, але вже тоном, у якому вчуватиметься: «Покиньмо грати в ці дурні ігри». Якщо вона й тоді не з'явиться, він вигукне: «Сніданок!» Днями Анна вирішила над ним пожартувати.

– Дякую, любий, – сказала вона.

– За що? – не зрозумів Віктор.

– За те, що приготував сніданок.

– Який сніданок?

– Ну, ти ж прокричав: «Сніданок!», от я і вирішила, що ти його приготував.

– Ні, це я готовий до сніданку.

І цього разу Анна майже не помилилась. У ванній кімнаті на першому поверсі

Віктор ретельно пригладжував волосся. Як зазвичай, варто лише було йому покласти гребінець, як непокірливі кучері, що не давали Вікторові спокою з дитинства, знову стали дибки.

У гребінця зі слонової кістки не було ручки. Користуватися ним було незручно, однак він мав дуже традиційний вигляд, як і дерев'яна мисочка з милом для гоління, яке, на жаль, давало ріденьку піну, а не густу, яку випорскує балончик. Вікторові виповнилося п'ятдесят сім, але він мав набагато молодший вигляд. Про його вік свідчили тільки трохи обвисла шкіра під підборіддям і довкруг рот, а також глибокі зморшки, що горизонтально прорізали чоло. Зуби були рівними, сильними і ледь жовтуватими. Носу-картоплині, хоч і привабливому, бракувало аеродинамічних обрисів. Жінки завжди захоплювалися світло-сірими очима, що промінилися на тлі пористої смаглявої шкіри. Усіх зазвичай дивувало те, що цей чоловік, схожий на боксера-чепуруна, говорить швидко, багатослівно і досить мелодійно, злегка шепелявлячи.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=66037417&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Доброго ранку, люба Іветто (фр.).

2

Імовірно, мається на увазі «Історія Англії», опублікована Джорджем Маколеєм Тревельяном (1876–1962) 1926 року. У цій хрестоматії, що неодноразово перевидавалася, вміщено й апокрифічну оповідь про тенісні м'ячики, через які Генріх V оголосив війну Франції й отримав знамениту перемогу в битві біля Азенкура (1415 р.).

3

Гварді, Тьєполо, П'яццетті та Новеллі – італійські художники, представники венеційської школи: Франческо Ладзаро Гварді (1712–1793), Джованні Баттіста Тьєполо (1696–1770), Джованні Баттіста П'яццетті (1683–1754) і живописець епохи бароко П'єтро Новеллі (1603–1647).

4

Серія коміксів «Ілюстрована класика» (Classics Illustrated) видавалася від 1941 до 1971 року; у ній були представлені адаптовані версії найвідоміших літературних творів: «Три мушкетери», «Айвенго», «Мобі Дік», «Іліада» тощо.

5

Подобається? (Фр.)

6

Як справи? (Фр.).

7

Так, дякую (фр.).

8

Епатувати обивателів (фр.).

9

Снупі – песик-бігль, персонаж серії коміксів Peanuts американського художника Чарлза Шульца, вперше з'явився 1950 року.

10

1938 року Зигмунд Фройд (1856–1939), відомий австрійський психолог і засновник психоаналізу, разом із родиною емігрував із анексованої нацистами Австрії до Великої Британії й оселився в лондонському передмісті Гемпстед. 1986 р. його лондонський будинок зробили меморіальним музеєм.

11

Клуб «Поп» – ексклюзивний клуб ітонського коледжу, заснований 1915 року, офіційно називається «Ітонське товариство», до якого приймають тільки найпопулярніших учнів. Члени клубу, так звані «поппери», мають право носити жилети яскравих кольорів і особливі штани (сірі в тоненьку смужку) замість традиційної фрачної пари. До членів клубу належать принц Вільям, прем'єр-міністр Сполученого королівства Борис Джонсон і актор Едді Редмейн.

12

Битва на Соммі (фр. Bataille de la Somme, нім. Schlacht an der Somme, англ. Battle of the Somme) – наступальна операція англо-французьких військ проти німецьких на річці Сомма (Північна Франція). Відбувалася 1 липня – 18 листопада 1916 року в межах реалізації спільного стратегічного плану Антанти на 1916 рік, який був узгоджений на 2-й (грудень 1915 року) і 3-й (березень 1916) міжсоюзницьких конференціях у Шантільї з метою забезпечення стратегічної взаємодії на різних театрах бойових дій.

Гай Светоній Транквілл, «Життєписи дванадцяти цезарів», розділ 4, «Гай Калігула», абзац 33.